

Knjiga završava Epilogom u kojem autor pojašnjava političke prilike u Carstvu i na istočnojadranskoj obali kroz prijepore Habsburgovaca i Venecije naspram Osmanlija. Posebno se osvrće na prilike u Zadru početkom 17. st. gdje su Minuccijevi bliski suradnici nastavili borbu za katoličanstvo protiv hereze što ju je širio splitski nadbiskup De Dominis. Tako se, nakon Minuccijeve smrti, njegov politički svijet urušio, ali je na temeljima koje je izgradio, niknula nova, obnovljena, pokoncilaska Crkva.

Naposljetku možemo reći kako je ovo djelo uistinu vrhunac recentne biografske historiografije, izgrađeno na višeslojnom proučavanju ne samo jedne istaknute ličnosti, već i pozadinskih političkih događaja te društvenih procesa što su oblikovali stvaranje ranonovovjekovne Europe. Pronicljivošću iskusnog historičara, naime, autor je u ovoj knjizi uspio razložiti kolektivna stanja i procese u razvoju budućih nacija, ne napuštajući istodobno biografske elemente, prije svega prikazivanje psihološkog stanja glavnog lika na literaran, književan način. Tako je, kako i sâm kaže, uspio izbjeći zamku biografija 19. st. koje su, nerijetko, opterećene povijesnim materijalom, zamarale čitatelja. Stoga ovu knjigu preporučujem svima, kako povjesničarima i zaljubljenicima u historiju, tako i čitateljima bez konkretnog povijesnog znanja. Potrebno znanje, naime, pružit će im ova knjiga.

Tonija Andrić

Tihana Luetić – Tihomir Vukelja, *Prirodoslovci i matematičari. Postanak domaće akademske prirodoslovno-matematičke zajednice u Hrvatskoj*, Srednja Europa, Zagreb 2017., 416 str.

Premda je u domaćoj historiografiji do sada pisano o razvoju Sveučilišta u Zagrebu i njegovim studentima, prirodoslovno-matematička zajednica je ostala neistražena. Stoga se u ovdje prikazanoj knjizi razmatraju profesionalne karijere prvih studenta Matematičko-prirodoslovnoga odjela Mudroslovnoga fakulteta Kr. sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu uz prikaz promjene ustroja hrvatske akademske prirodoslovno-matematičke zajednice. Kako autori u *Uvodu* (7-25) objašnjavaju, pod terminom "postanak domaće akademske prirodoslovno-matematičke zajednice" označavaju proces uključivanja prvih osoba koje su visokoškolsko obrazovanje iz prirodoslovno-matematičkih struka u cijelosti ili djelomično stekle na visokim učilištima u Hrvatskoj u hrvatsku akademsku prirodoslovno-matematičku zajednicu. Knjiga je utemeljena na rezultatima minucioznih istraživanja literature, periodike te arhivske građe pohranjene u: Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu, Središnjem državnom arhivu u Sofiji, Državnom arhivu u Bjelovaru, Državnom arhivu u Karlovcu, Državnom arhivu u Osijeku, Državnom arhivu u Osijeku – Odjel Vinkovci, Državnom arhivu u Sisku – Sabirni centar Petrinja, Državnom arhivu u Slavonskom Brodu – Odjel Požega, Državnom arhivu u Varaždinu, Državnom arhivu u Zagrebu, Arhivu Rektorata Sveučilišta u Zagrebu i Arhivu Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Knjiga je koncipirana u dvije veće cjeline. Prva pod naslovom *Rani zagrebački studenti prirodoslovlja i matematike* obuhvaća iscrpne analize prvih studenata od teritorijalnog podrijetla (32-41), vjerskog i nacionalnog podrijetla (41-46), socijalnog podrijetla i stipendiranja (46-56), srednjeg obrazovanja (56-65), potom analizu dinamike upisa na Mudroslovni fakultet (66-83), te parametara studiranja (84-97). Konačno u ovoj cjelini navedeni su usputni slušači prirodoslovno-matematičkih kolegija (97-107) te su raščlanjene profesije parcijalaca na: činovništvo,

tehniku, prosvjetu, zdravstvo, svećenstvo, sudstvo i odvjetništvo, oružane snage te ostalo i nepoznato unutar kojih su poimence smješteni studenti (107-134).

Druga je cjelina naslovljena *Profesionalne karijere ranih zagrebačkih apsolvenata prirodoslovno-matematičkih struka* te u njoj autori prikazuju poimence, za studente Matematičko-prirodoslovnoga odjela Mudroslovnoga fakulteta, razvoj karijere pri čemu ističu kako je najveći broj studenata nade polagao prema srednjim i strukovnim školama. Na samom početku (138-163) autori su razjasnili važnost i način polaganja učiteljskih ispita, odnosno stručnih ispita pred *Kr. povjerenstvom za ispitivanje kandidata gimnazijskog i realačkog učiteljstva*. Potom su u poglavlju *Karijere izvan Hrvatske i Slavonije* (164-185) ustvrdili kako je trećina ranih zagrebačkih apsolvenata prirodoslovlja i matematike radni vijek provela u službi izvan Hrvatske i Slavonije (Bosna i Hercegovina, Bugarska, Dalmacija, Crna Gora, Ugarska, Srbija te ostale zemlje). Posebno je poglavlje posvećeno karijerama u srednjim i strukovnim školama u Hrvatskoj i Slavoniji (185-228) u kojem je utvrđeno poimence 67 nastavnika koji su obrazovanje stekli u Zagrebu, te je detaljno razrađen razvoj njihovih karijera u srednjim i strukovnim školama. Zatim su autori istražili karijere na Sveučilištu, visokim školama i znanstvenim zavodima (228-323) počevši od matičnog Mudroslovnog fakulteta i Narodnog muzeja u kojima su radili kao nastavnici, prodekani, dekani, znanstvenici ili pristavi. Unutar Mudroslovnog fakulteta radili su u: Fizikalnom kabinetu, Lučbenom zavodu (Kemički laboratorij), Botaničko-fiziološkom zavodu, Zoologičko-zootomičkom zavodu, Mineralogičkom zavodu. Rani zagrebački studenti prirodoslovlja i matematike su tijekom i/ili nakon studija radili u četiri hrvatska znanstvena zavoda izvan Sveučilišta u Zagrebu. Radi se o već spomenutom Kr. hrvatskom narodnom muzeju, te u zagrebačkom Meteorološkom opservatoriju, u Kr. zemaljskom kemijsko-analitičkom zavodu i Kr. geološkom zavodu. Autori su ovoj tematskoj cjelini dodali i one rane zagrebačke studente prirodoslovlja i matematike koji su bili izabrani u članstvo Hrvatske (Jugoslavenske) akademije znanosti i umjetnosti. Zanimljivo je da su se neki od studenata posvetili potpuno drugačijem zanimanju od onoga koje bi se očekivalo poput ostvarenja glazbene karijere, knjižničarske, nalazimo ovdje i saborskog stenografa te brojne druge pojedinačne slučajeve koje autori iznose u poglavlju *Karijere u drugim zanimanjima i nepoznate karijere* (323-332).

U poglavlju *Akademski prirodoslovno-matematička zajednica u Hrvatskoj i Slavoniji* (333-347) autori sumiraju dotad iznesenu građu i rekonstruiraju slojeve potonje zajednice utvrđujući kako najbrojniju skupinu čine nastavnici u srednjim i strukovnim školama. Na kraju knjige nalazi se *Popis ranih zagrebačkih studenata prirodoslovlja i matematike* (349-373) s osnovnim podacima (redom: ime i prezime; mjesto i datum rođenja; mjesto i datum smrti; vjera; ime oca, majke ili skrbnika; zanimanje i boravište oca, majke ili skrbnika; srednja škola i godina polaganja ispita zrelosti; prirodoslovno-matematička struka za apsolvente ili područje kojem pripadaju upisani kolegiji za parcijalce; druga pohađana sveučilišta ili visoke škole).

Ovdje prikazana knjiga predstavlja iscrpnu analizu studiranja i djelovanja ranih zagrebačkih apsolvenata prirodoslovlja i matematike te stvaranja domaće akademske prirodoslovno-matematičke zajednice što je dosad u literaturi bila neistražena tema. Osim činjenice da se uvodi sasvim nova tematika, knjiga je dragocjena jer predmnijevamo da će biti od koristi istraživačima povijesti Zagrebačkog sveučilišta, a zacijelo će biti nezaobilazan izvor za komparativne studije koje se bave studentima prirodoslovlja i matematike, akademskim prirodoslovno-matematičkim zajednicama te općenito visokoškolskim obrazovanjem. Knjiga je obogaćena nizom grafikona i tabelarnih prikaza koji omogućavaju lakše praćenje sadržaja te kvantitativnih analiza. Ističemo također kao vrijednost knjige prikaz biografskih podataka

dosad široj javnosti manje poznatih osoba. Na tragu svega navedenog usuđujemo se zaključiti kako je prikazana knjiga vrijedan doprinos hrvatskoj historiografiji.

Ana Biočić

Temelji moderne Hrvatske. Hrvatske zemlje u "dugom" 19. stoljeću, ur. Vlasta Švogor – Jasna Turkalj, Povijest Hrvata, sv. 6, ur. Zoran Ladić, Matica Hrvatska, Zagreb 2016., 741 str.

U Matici hrvatskoj kao šesti svezak Biblioteke Povijest Hrvata, pod uredništvom Zorana Ladića, izašla je knjiga koja obuhvaća sintezu hrvatske povijesti u "dugom" 19. stoljeću. Izdane sveobuhvatne povijesti Hrvata u razdoblju od kraja 18. stoljeća, odnosno od smrti Josipa II. godine 1790., pa sve do kraja Prvog svjetskog rata 1918., jedinstveni je poduhvat u domaćoj historiografiji jer predstavlja sintetski prikaz nacionalne povijesti u svim njezinim aspektima, te prema tome predstavlja značajan iskorak u dosadašnjim sintezama hrvatske povijesti koje su naglasak stavljale na političku povijest, a svi ostali aspekti društvenog, gospodarskog, kulturnog, vjerskog razvoja, kao i povijest svakodnevlja bili su samo djelomično prikazani ili sasvim zanemareni.

Urednice sveska Vlasta Švogor i Jasna Turkalj okupile su grupu od dvadesetak povjesničara i znanstvenika srodnih struka, mahom mlađe i srednje generacije, koji su svojim kompetencijama svatko na svojem području dali nove prinose i prikaze širokog spektra tema koje obuhvaća ovakav tip sinteze.

Knjiga je podijeljena u tri velike tematske cjeline: *Opći pregled* (3-346), *Regionalna povijest* (349-558), *Hrvatske zemlje u međunarodnom kontekstu* (561-706), unutar kojih se posebno obrađuju uže teme.

Cjelina *Opći pregled* započinje uvodnim poglavljem Tomislava Markusa *Trojedna Kraljevina Hrvatska, Slavonija i Dalmacija od 1790. do 1918.: Osnovne smjernice političke povijesti* (3-28). Autor sažima i daje pregled političkog okvira hrvatskih zemalja od vremena zasjedanja Hrvatskog sabora krajem 18. st. i čvršćeg povezivanja sa Ugarskom, pa sve do saborskog zasjedanja 1918., na kojemu su raskinuti državnopravni odnosi Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije s Kraljevinom Ugarskom i Carevinom Austrijom. U poglavlju koje slijedi, *Zakonodavna i izvršna vlast u hrvatskim zemljama od 1790. do 1918.* (29-90), Ljiljana Dobrovšak kronološki je obradila pitanje nosioca vlasti na hrvatskim prostorima. U razdoblju do 1848. dala je pregled zajedničkih institucija vlasti, institucija vlasti Banske Hrvatske, te institucija vlasti u Istri, Dalmaciji i Boki Kotorskoj. Zasebno je obratila pažnju na razdoblje 1848.-1849., dajući pregled središnjih političkih institucija u revolucionarnom razdoblju, s naglaskom na bana i Bansko vijeće te prvi građanski Sabor u Hrvatskoj 1848. Za razdoblje koje je uslijedilo do 1868. autorica je prikazala pregled državnih institucija za vrijeme pseudoustavnosti i neoapsolutizma (1849.-1860.), zatim u vremenu od *Listopadske diplome* do Austro-Ugarske nagodbe (1860.-1867.) i za vrijeme do Hrvatsko-ugarske nagodbe. Potpoglavlje o nosiocima vlasti u nagodbenom razdoblju obradila je kroz pitanja središnjih institucija nakon Austro-ugarske nagodbe, same Hrvatsko-ugarske nagodbe i zajedničkih organa vlasti, vojske, domobranstva, autonomnih hrvatskih institucija u nagodbenom razdoblju, kroz pitanje ugarskog državljanstva i hrvatske zavičajnosti, te kroz nosioce vlasti na području Hrvatsko-slavonske vojne krajine, u Ugarskom primorju i Rijeci, te Istri i Dalmaciji. *Pravosuđe u hrvatskim zemljama od 1790. do 1918.*